

Analiza Schumannovog ciklusa "Frauenliebe und Leben", op. 42

Jularić Ivančić, Dina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:312331>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

IV. ODSJEK

DINA JULARIĆ IVANČIĆ

ANALIZA SCHUMANNOVOG CIKLUSA
FRAUENLIEBE UND LEBEN, OP. 42

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

IV. ODSJEK

ANALIZA SCHUMANNOVOG CIKLUSA
FRAUENLIEBE UND LEBEN, OP. 42

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. art. Danijel Detoni

Student: Dina Jularić Ivančić

Ak.god. 2023./2024.

ZAGREB, 2024.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

izv. prof. art. Danijel Detoni

Potpis

U Zagrebu, 02. 07. 2024.

Diplomski rad obranjen _____, ocjenom _____

POVJERENSTVO:

1. _____

2. _____

3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE AKADEMIJE

Sadržaj

Sažetak	5
Uvod.....	6
Robert Schumann.....	7
Utjecaj Clare Schumann.....	9
Adelbert von Chamisso.....	10
Analiza pjesama.....	11
Kritike	31
Zaključak	33
Literatura	34

Sažetak

Frauenliebe und Leben, op. 42, jedno je od najistaknutijih djela romantičarskog repertoara. Robert Schumann je skladao ovo djelo na tekstove istoimenog ciklusa pjesama Adelberta von Chamissoa, njemačkog pjesnika francuskog podrijetla. Kroz osam pjesama iznesena je nježna i iskrena priča o životu jedne žene kroz prizmu ljubavi, braka, majčinstva i gubitka. U prvom dijelu nalaze se sažete biografije Schumanna i Chamissoa, nakon kojih slijede prijevodi i analize pjesama te kritike različitih perspektiva. Rad je osmišljen kao korisno štivo za glazbenike koji se pripremaju za izvedbu ovog ciklusa.

Summary

Frauenliebe und Leben, Op. 42, is one of the most prominent works in the Romantic repertoire. Robert Schumann composed this piece to the texts of the eponymous song cycle by Adelbert von Chamisso, a German poet of French origin. Through eight songs, it presents a tender and sincere story of a woman's life through the lens of love, marriage, motherhood, and loss. The first part contains concise biographies of Schumann and Chamisso, followed by analyses of the songs and critiques from different perspectives. This work is designed as a useful resource for musicians preparing to perform this cycle.

Uvod

Iako tekstovi pjesama nemaju posebne književne vrijednosti, Schumann će ih svojom glazbom učiniti besmrtnim u svijetu klasične glazbe. Njegova će obrada omogućiti poniranje u neshvaćene emocionalne dubine intimnog svijeta zaljubljene žene.

I koliko god sam u početku imala stanoviti otpor pokušavajući se poistovjetiti s osjećajima i razmišljanjima tadašnje žene, uskoro me je upravo Schumann, posebno u drugoj pjesmi *Er, der Herrlichste von allen (On, iznad svega krasan)*, oslobodio darujući mi neizmjeran užitak u izvedbi svake fraze ovoga ciklusa. Istaknula bih još i dionicu klavira pete pjesme *Helft mir, ihr Schwestern (Pomoz'te sestre)* koja je toliko snažna da u meni tijekom skladbe izaziva kulminirajuće osjećaje zanosa i radosti da bi na kraju uslijedila emocionalna katarza.

Budući da se u ovom radu nalaze analize pjesama koje uključuju i razmatranja mogućih razloga Schumannovih kompozicijskih odluka, vjerujem da će to svakako koristiti i budućim izvođačima kako bi ciklus *Frauenliebe und Leben* doživjeli i interpretirali što suptilnije i autentičnije jer on to doista i zaslužuje.

Robert Schumann

Robert Schumann, bio je njemački kompozitor, jedan od glavnih predstavnika romantizma u glazbi, rođen 8. lipnja 1810. u Zwickauu. Pohađao je satove klavira kod Friedricha Wiecka s čijom kćerkom Clarom se kasnije i oženio. Na njegov umjetnički razvoj najprije su utjecali pijanisti Carl Czerny i Ignaz Moscheles, a zatim Ludwig van Beethoven, Johann Sebastian Bach, John Field i Franz Schubert. Osim za glazbu, zanimao se i za književnost, pisao je novele, drame i pjesme. Bio je protivnik

salonske glazbe, isprazne virtuoznosti, pa je 1834. u Leipzigu s nekoliko istomišljenika utemeljio časopis *Neue Zeitschrift für Musik*. U svom časopisu napisao je niz kritika, oštro osuđivao sve lažno u glazbenom životu, ali je i rado isticao ono pozitivno. Tako je među prvima upozorio na značenje Frédérica Chopina i Johannesa Brahmsa. Godine 1843. dobio je mjesto nastavnika na konzervatoriju u Leipzigu čiji je utemeljitelj Felix Mendelssohn, ali već nakon godinu dana napustio je tu poziciju. U Rusiju je otišao 1844. kako bi pratio svoju suprugu Claru na koncertima koji im donose novu slavu. Međutim, zdravstveno stanje mu se pogoršalo, doživio je živčane krize i patio od nesanice. Prema preporuci doktora preselio se u Dresden. Vodstvo Liedertafela prihvatio je 1847. u Dresdenu i osnovao Društvo za zbarsko pjevanje. Od 1847. do 1853. bio je u funkciji dirigenta Općeg glazbenog društva u Düsseldorfu. Borio se s depresijom, halucinacijama, govorio je da čuje glazbu koja dolazi iz pakla i raja. Samoubojstvo je pokušao počinuti 1854. bacivši se u Rajnu, no lađari su ga pronašli i spasili. Posljednje dvije godine života proveo je u Endenichu kod Bonna, u sanatoriju za umobolne gdje je i umro 1856. godine.

Schumann je po svojoj naravi i umjetničkim afinitetima bio izraziti romantik. Glavna djela su mu kompozicije za klavir i solo pjesme. Svoje glazbeno stvaranje započeo je na

klavirskoj glazbi, razvio je svoj originalni stil, romantičarski slog uskladio je sa zvukom suvremenog klavira. Niz kratkih, lirskih stavaka povezivao je u cikluse pod jednom poetičnom idejom koja je označavala osnovni karakter djela (*Karneval, Leptiri, Dječji prizori, Kreisleriana*). Njegove skladbe karakteriziraju neprekidne melodije, tonalno zamagljene harmonije, latentna polifonija, gusti slog i čvrsta ritmička okosnica. Svoje solo pjesme također je povezivao u cikluse, pisao ih je na tekstove romantičke poezije (Heinrich Heine, Joseph von Eichendorff, Friedrich Rückert, Adelbert von Chamisso i dr.). U svrhu intenzivnijeg izražavanja emocije ili događaja pojačao je ulogu harmonije i klavirske dionice. U njegovim solo pjesmama klavirska dionica i vokalna melodijska linija se isprepliću i nadopunjuju. Tek 1840-ih počeo je komponirati žanrove simfonijske, komorne i oratorijske glazbe, među kojima valja istaknuti četiri simfonije, *Koncert za glasovir i orkestar u a-molu, Klavirski kvartet u Es-duru, Klavirski kvintet u Es-duru* (1842.), te klavirska trija. Okušao se i na glazbenoscenskom području, ali se realizirala jedino dramski slabija opera *Genoveva*.

Utjecaj Clare Schumann

Po majčinoj želji Schumann je upisao pravni fakultet u Leipzigu, a 1829. prešao na sveučilišni studij filozofije i umjetnosti u Heidelbergu. Unatoč majčinom neslaganju studij je napustio 1830. godine zbog osjećaja da je ipak glazba njegov pravi poziv. Vratio se u Leipzig te pohađao satove glasovira kod priznatog pedagoga

Friedricha Wiecka koji mu u to vrijeme biva i stanodavac. Tada je primijetio i Wieckovu kćer Claru koja je bila izvrsna pijanistica. Zadivljen njezinim brzim napretkom, Robert je pokušao osamostaliti rad svojih prstiju koristeći mehaničke naprave uslijed čega je zadobio trajnu ozljedu tetive četvrtog prsta. Shrvan ovim preokretom utjehu je pronašao u skladanju.

Ubrzo su se počele javljati i emocije između Clare i Roberta, te mu je ona postala inspiracija u stvaralaštvu. Njihova je ljubav naišla na neodobravanje od strane Clarinog oca, Friedricha. U siječnju 1836., saznajući za ljubav između kćeri i Schumanna, Friedrich je odveo Claru u Dresden. Te godine Schumann je prestao s pisanjem od siječnja do svibnja. Tek je 1840. Schumann uspio dobiti sudsko odobrenje da se oženi Clarom. Par se vjenčao 12. rujna 1840., samo dan prije Clarinog rođendana kada bi napunila 21 godinu i mogla se legalno udati bez očeva odobrenja. U prvoj godini braka Schumann je napisao oko 130 pjesama.

Godina 1840-a poznata je u Schumannovu stvaralaštvu kao *Liederjahr* (godina pjesme). U toj godini napisao je, među ostalima, cikluse *Liederkreis* op. 24, *Myrten* op. 25, *Liederkreis* op. 48, *Frauenliebe und Leben* op. 42 i *Dichterliebe* op. 48.

Adelbert von Chamisso

Adelbert von Chamisso (Boucourt, 1781. – Berlin, 1838.) bio je njemački književnik, botaničar i istraživač francuskog podrijetla. Zbog Francuske revolucije osmogodišnji Adelbert se preselio s obitelji u Njemačku gdje je dobio mjesto paža pruske kraljice Frédérique-Louise, kasnije je postao pješački časnik, a 1807. završio svoju vojničku karijeru. Sljedeće dvije godine živio je u Francuskoj i Švicarskoj gdje je ušao u krug prijatelja cijenjene ljubiteljice književnosti Madame de Staël. Pripovijetku o Peteru Schlemihu izdao je 1814. koja je njegovo najznačnije djelo. Pripovijetka govori o muškarcu koji proda svoju sjenu đavlu, što je alegorija njegove osobne sudbine kao čovjeka bez domovine.

Studirao je medicinu i botaniku, obišao svijet kao istraživač na ruskom brodu „Rjurik“ te postao kustos Botaničkog vrta u Berlinu.

Kao književnik Chamisso nije bio toliko uspješan, dok je kao botaničar i znanstvenik bio cijenjen. Ipak, njegovu su poeziju prihvatili kompozitori koji su ju uglazbili. Uglazbljeno je više od 100 njegovih pjesama, često ista pjesma od različitih kompozitora.

Analize pjesama

1. Seit ich ihn gesehen

Seit ich ihn gesehen,
Glaub' ich blind zu sein;
Wo ich hin nur blicke,
Seh' ich ihn allein;
Wie im wachen Traume
Schwebt sein Bild mir vor,
Taucht aus tiefstem Dunkel,
Heller nur empor.

Sonst ist licht- und farblos
Alles um mich her,
Nach der Schwestern Spiele
Nicht begehrt' ich mehr,
Möchte lieber weinen,
Still im Kämmerlein;
Seit ich ihn gesehen,
Glaub' ich blind zu sein.

1. Otkad vidjeh ga¹

Otkad vidjeh ga,
Mislim: slijepa sam,
Kamo god da gledam,
Njega ugledam;
Ko budna da sanjam,
Njegov lebdi lik,
Iz najdubljeg mraka
On još svjetliji.

Oko mene sve je
Tmurno, bezbojno;
Razigrane seje
Gledam nehajno.
U sobičku svom bih
Rado plakala;
Otkad njega vidjeh,
Mislim – slijepa sam.

Prvi su stihovi ove pjesme vrlo intimni i polako nam otkrivaju unutarnji svijet zaljubljene djevojke i njezinih misli klavirskom dionicom koja najprije sama iznosi početak teme, a zatim udvostručuje vokalnu dionicu. Klavirska dionica svojim ritmom i melodijom anticipira vokalnu liniju čime je postignut dojam odnosa pijaniste i pjevačice kao likova. Prvim taktom klavir ju lagano budi iz sanjarenja, ohrabruje, zatim podržava rast njezine strasti te lagano u taktu 9 prelazi u kontrapunkt i spušta se do male oktave u taktu 14, gdje ju tiho promatra kad je već potpuno svjesna svojih misli.²

Ako u ovom svjetlu promatramo dalje pjesmu, može se reći da je sa sviješću stigla i nesigurnost. Ljubav ju je toliko prožela te junakinja svijet oko sebe opisuje kao bezbojan, ne želi sudjelovati u igri svojih sestara, već se želi povući u svoju sobicu i plakati. Pjesma

¹ S njemačkoga prepjevao Sead Muhamedagić

² Muxfeldt, Kristina, „Frauenliebe und Leben Now and than“, *19th Century Music* 25 (1), 2001., str. 27-48

završava istim motivom u klavirskoj dionici kao na početku, no u ponavljanju motiva djevojka ovaj put ne sudjeluje te se priča gasi tihim akordom.

Strukturno i harmonijski jednostavna pjesma sastavljena je od dva gotovo identična dijela u B-duru, s kratkom modulacijom u c-mol (taktovi 4-6, 20-22), te svaki završava varavom kadencom koju je Schumann naglasio teškim prohodom u basu.

12

tief - - stem Dun - kel hel - ler, hel - ler nur em - por.

16

Sonst ist licht- und farb_los al - les

Coda završava priču u jednako jednostavnom tonu, sastavljena od četiri takta uvodnog materijala.

Početni taktovi pjesme *Seit ich ihn gesehen*, prema zapažanju B. Turchin, su prikaz makro i mikrostrukture ovoga ciklusa. Naime, sam početak ove pjesme, točnije prva 3 takta, sadrže harmonijsku shemu V-VI-V-I. Na isti način započinje i prva verzija pjesme *Ich kann's nicht fassen nicht glauben* koja se može naći u prvim Schumannovim zapisima,

kasnije je ipak sličnost odlučio malo prikriti. Isti motiv, ali u variranom obliku nalazi se u pjesmama br. 5, *Helft mir, ihr Schwestern* i br. 7, *An meinem Herzen, an meiner Brust*.³

a.

Ich kann's nicht fassen nicht glauben

Piano/Vocal Draft and Fair Copy

b.

Ich kann's nicht fassen nicht glauben

Published Version

Helft mir, ihr Schwestern, freundlich mich schmöcken,

An meinem Herzen, an meiner Brust

Kao čistu, direktnu uputu za izvođenje ove pjesme valja uzeti savjet Richarda Millera: ne stavljati „osobni pečat“ u želji za sentimentalnosti, ne upotrebljavati *diminuendo* na svakom tonu razvlačeći melodiju, pjevati prirodnim timbrom glasa s jednostavnim *legatom*.⁴

³ Turchin, Barbara, Schumann's Song Cycles: The Cycle within the Song, *19th-Century Music* 8 (3), 1985, str. 231-244

⁴ Miller, Richard, *Singing Schumann*, Oxford University Press, 2005.

2. Er, der Herrlichste von allen

Er, der Herrlichste von allen,
Wie so milde, wie so gut!
Holde Lippen, klares Auge,
Heller Sinn und fester Mut.

So wie dort in blauer Tiefe,
Hell und herrlich, jener Stern,
Also er an meinem Himmel,
Hell und herrlich, hehr und fern.

Wandle, wandle deine Bahnen;
Nur betrachten deinen Schein,
Nur in Demut ihn betrachten,
Selig nur und traurig sein!

Höre nicht mein stilles Beten,
Deinem Glücke nur geweiht;
Darfst mich niedre Magd nicht kennen,
Hoher Stern der Herrlichkeit!

Nur die Würdigste von allen
Darf beglücken deine Wahl,
Und ich will die Hohe segnen,
Viele tausendmal.

Will mich freuen dann und weinen,
Selig, selig bin ich dann;
Sollte mir das Herz auch brechen,
Brich, o Herz, was liegt daran?

2. On, iznad svega krasan

On, iznad svega krasan,
Kako je blag i predobar!
Ljupke usne, bistar pogled,
oštrouman, odvažan.

I dok tamo u plaveti
Ona divna zvijezda sja,
Svijetli on na nebu mojem,
Visok, dalek, predivan.

Putanjama svojim hodi,
Tek promatrat' sjaj ću tvoj,
Njega motri skrušen pogled,
Sveđ u tuzi blaženoj.

Ne čuj tihu molitvicu,
Tvoju sreću prizivam;
Ne upoznaj mene bijednu,
Zvijezdo sjajna, predivna.

Od svih djeva najčasnija
Srećom nek' te okiti;
Tisuć' puta visost njenu
Ja ću blagosloviti.

Radosno ću plakat' tada,
Blažena sam, sretna sva;
Sve da mi i srce pukne,
Pukni, srce, kličem ja.

Schumann je glazbom uspio vrlo jasno dočarati oduševljenje djevojke kada ugleda voljenog, široko pisana vokalna dionica uz klavirsku pratnju koja imitira lupanje srca desnom rukom, a lijeva ruka u oktavama iskazuje nalet snage koja je rezultat zaljubljenosti. Izvrsno je i oslikano uzbuđenje uranjenim upadima teme u klavirskoj dionici (npr. takt br. 9).

Forma pjesme je A-B-A'-C-A''-coda. Prve dvije strofe čine A dio, ispunjene su osjećajima divljenja koje prelazi u zanos zaljubljene djevojke prema mladiću iznimne ljepote i prekrasnih osobina. U zadnjem stihu druge strofe djevojka priznaje kako joj je, bez obzira na njezine osjećaje, dragi nedostižan. Cijeli A dio napisan je u stabilnom Es-duru.

Sekventno uzlazni B dio je harmonijski nestabilniji što odgovara atmosferi daljnjih stihova koji otkrivaju da je veličina njezine ljubavi tolika da mu ona ničim ne želi sputati slobodu, već ga u tajnosti samo prati pogledom, te se moli za njegovu sreću. Početak B dijela (takt 21) ostavlja dojam c-mola, ali u taktu 27 je jasna kadenca u g-molu nakon koje u sljedećem taktu preko smanjenog septakorda slijedi povratak na dominantu Es-dura.

U taktu 29 počinje A dio, koji ovoga puta ne počinje u tako preglednom Es-duru kao prvi put. Kompleksnije osjećaje četvrte strofe, u kojoj djevojka otkriva svoju nesigurnost koja proizlazi iz kontrastne slike njegove zvjezdane ljepote u odnosu na njezinu „bijednu“ pojavu, Schumann potkrepljuje složenijom harmonizacijom. Počinje dominantom IV stupnja, u taktu 30 dominantna dominante za VII nakon kojeg slijedi terckvartakord II mola (zbog sniženog šestog stupnja), te u taktu 31 povratak Es-duru.

C dio govori o snazi ljubavi je tolika da ona unaprijed blagoslivlja njegovu buduću odabranicu jer joj je, prije svega, važna sreća ljubljenoga bez obzira koliko će patiti ako to ne bude ona sama: „Sve da mi i srce pukne//Pukni, srce, kličem ja!“ U ovom dijelu može se reći da Schumann koketira s provedbom sonatne forme zbog raznih modulacija: Des-dur u taktu 43, B-dur u taktu 51 te sekundarne dominante u taktovima 54 - 56 koje na kraju vode do A'' dijela u početnom tonalitetu. Posljednjih šest taktova čine polifono napisanu *codu*.

64

Mut, — wie so mil - de, wie so gut!

68

Svoje oduševljenje ovom pjesmom izrazio je Richard Miller: „What a burst of love and joy is this Lied!“⁵ On smatra kako je Schumann u ovoj pjesmi na najbolji mogući način koristio svoje omiljene alate: ponovljeni blokovi akorada, snažno oktavno udvostručavanje, uzdignuti vokal i punktirane teme u klaviru, sve s daškom ukusnog ukrašavanja.⁶ Ipak, Chamissove riječi ove pjesme imale su, i imaju, mnogo protivnika.

Gerhard Kaiser opisao ju je kao „pobožni kič“: „Dabei hat die Jungfrau Maria noch Glück gehabt, denn sie ist wenigstes angesehen, ja sogar – im biblischen Sinne – von ihrem hohem Herrn „erkannt“ worden, während man sich bei Chamisso fragen muss, wofür ein hoher Stern eigentlich eine niedre Magd braucht.“⁷ U prijevodu: „Pritom je Djevica Marija bila blagoslovljena srećom, jer ju je njezin Gospodin cijenio i u biblijskom smislu priznavao, dok smo prisiljeni dovesti u pitanje zašto po Chamissou jedna uzvišena zvijezda ima potrebu za niskom sluškinjom.“

⁵ U prijevodu: „Kakva eksplozija ljubavi i radosti je ova pjesma!“

⁶ Miller, Richard: *Singing Schumann*, Oxford University Press, 2005, str. 88

⁷ Kaiser, Gehrard, *Geschichte der deutschen Lyrik von Goethe bis Heine*, 3. dio, Frankfurt Suhrkamp, Frankfurt, 1988

3. Ich kann's nicht fassen, nicht glauben

Ich kann's nicht fassen, nicht glauben,
Es hat ein Traum mich berückt;
Wie hätt er doch unter allen
Mich Arme erhöht und beglückt?

Mir war's, er habe gesprochen:
„Ich bin auf ewig dein“—
Mir war's—ich träume noch immer,
Es kann ja nimmer so sein.

O lass im Traume mich sterben,
Gewieget an seiner Brust,
Den seligen Tod mich schlürfen
In Tränen unendlicher Lust.

3. Ah, kako da sad to shvatim

Ah, kako da sad to shvatim,
Divan me san opčinio;
Da od svih je bijednu mene
Uzvisio i usrećio.

I bilo je ko da veli:
"Zauvijek tvoj sam ja!"
I bilo je ko da sanjam,
Baš ništa od toga, znam.

Ah, barem da u snu umrem,
Na njegovim prsima,
Da blaženom umrem smrću,
S beskrajne slasti suzama.

Jedna od glavnih osobina koju je Chamisso dao svom liku je da je sanjar. Cijeli ciklus prožet je sanjarenjem i željom da se san ne prekine. U riječima treće pjesme to je osobito vidljivo, ali je i Schumannova glazba to vjerno oslikala. Oblikom trodijelna pjesma A-B-A+coda, napisana je u klasičnoj harmonijskoj strukturi mola (c-mol) u A dijelovima i paralelnog dura (Es-dur) u srednjem dijelu. Ushit koji se čuje u prvih 15 taktova dobiven *forte* dinamikom, isprekidanih linija, samo kratkim odzvanjanjem klavira s uzlaznim ljestvičnim basom na prvoj dobi u taktu, polako se stišava i prestaje s taktom broj 16. Često se na snimkama može čuti krivo poimanje ovog početka, Schumann ovdje nije predvidio šapat ili neku vrstu introspekcije, na početku je oznaka *mit Leidenschaft* što u prijevodu znači sa strašću.⁸

⁸ Miller, Richard: *Singing Schumann*, Oxford University Press, 2005

Mit Leidenschaft

41. Ich kann's nicht fassen, nicht glauben, es hat ein Traum mich be - rückt,

— wie hätt' er doch un - ter al - len mich Ar - me er - höht und be - glückt?

ritard.

ritard.

B dio (taktovi 16 - 52) obojan je nešto sporijim tempom, *piano* dinamikom i nježnim harmonijskim pomacima sviranim *legato* u klaviru koji suptilno prate stanje realnosti i sna. Tonalitet srednjeg dijela ove pjesme je Es-dur s malim iskoracima u g-mol (takt 29) i As-dur (takt 31) koji nisu prava modulacija već se, gledajući širu sliku, Schumann njima služi kao trećim i četvrtim stupnjem Es-dura. Zadnja tri takta B dijela (taktovi 49 - 51) čine relativno kratak, ali suptilan povratak u c-mol ponovljenog A dijela preko povećanog kvintseksakorda (takt 50).

Coda (taktovi 68 - 76) počinje melodijom klavira koja je napisana u valovima pa ostavlja dojam bivanja u svijetu snova, pjevačka dionica se u tome pridružuje početnim stihovima pjesme ... snovi odlete, a klavir se lagano spušta akordom c-mola s pikardijskom tercom.

79

glau - ben, es hat ein Traum mich be - rückt.

ritard.

4. Du Ring an meinem Finger

Du Ring an meinem Finger,
Mein goldenes Ringelein,
Ich drücke dich fromm an die Lippen,
Dich fromm an das Herze mein.

Ich hatt ihn ausgeträumet,
Der Kindheit friedlich schönen Traum,
Ich fand allein mich, verloren
Im öden, unendlichen Raum.

Du Ring an meinem Finger
Da hast du mich erst belehrt,
Hast meinem Blick erschlossen
Des Lebens unendlichen, tiefen Wert.

Ich will ihm dienen, ihm leben,
Ihm angehören ganz,
Hin selber mich geben und finden
Verklärt mich in seinem Glanz.

Du Ring an meinem Finger,
Mein goldenes Ringelein,
Ich drücke dich fromm an die Lippen,
Dich fromm an das Herze mein.

4. Ti, na mom prstu prsten

Ti, na mom prstu prsten,
Moj prsten si zlačani,
Usnama diram te smjerno,
Ah, srce mi ispuni.

Ja snivala sam sretna
Djetinjstva miran sanak, lijep;
I sama bjeh, izgubljena,
Sred pustoši beskrajne.

Ti, na mom prstu prsten,
Poučio si me tek,
Pogled mi usmjerio
Na života vrednote duboke.

Njemu ću služiti i živjeti
I pripadati mu sva;
Predati se, znati da sam sjajem
Njegovim preobražena.

Ti, na mom prstu prsten,
Moj prsten si zlačani,
Usnama diram te smjerno,
Ah, srce mi ispuni.

Iako je dinamika ove pjesme *piano*, kako i nalažu stihovi ispunjeni tolikom nježnošću, melodija mora teći noseći radost ispunjena sna, stoga posebno treba obratiti pozornost na odabir tempa koji nikako ne smije biti prespor. Vokal i klavir unisono iznose melodiju, ali pijanist zadaje tempo alt dionicom koja čini duet s glavnom temom.

Schumann je napisao ovu pjesmu u izrazito klasičnom stilu, iako proširuje osnovni tonalitet, koristi pregršt sekundarnih dominant, nikada zapravo ne izađe u potpunosti iz Es-dura. Tako se u prvom dijelu pjesme u četvrtom taktu stječe dojam odlaska u g-mol, ali se odmah u sljedećem taktu jasno pojavljuje Es-dur. U taktu 7 i 8 postoji kratak izlet u B-dur sa slijedom drugog, petog i prvog stupnja, ali već u devetom taktu pojavljuje se peti,

a zatim i prvi stupanj Es-dura. Takt broj 16 divno polifono napisan u klavirskoj dionici služi kao put do Es-dura iz As-dura koji se pojavio u taktu 13, iako je As-dur ovdje više u funkciji četvrtog stupnja, a ne prvog.

U 25. taktu zvukovna slika se mijenja, ostavlja dojam nekog dalekog tonaliteta, ali se zapravo opet radi o Es-duru. Taktovi 25, 26 i 27 čine uzlaznu sekvencu sekundarnih dominantni, a takt 30 neodoljivo podsjeća na takt 26 iz druge pjesme, *Er, der Herrlichste von allen*.

Takt 30, *Du Ring an meinem Finger*

Takt 26, *Er, der Herrlichste von allen*

Pravilan izgovor teksta u kontekstu naglasaka često je narušen zbog kretanja melodije, što može dovesti do naglašavanja riječi ili dijelova riječi koji bi trebali ostati nenaglašeni. Na primjer, u prvom taktu riječ "an" može neugodno iskočiti, u taktu 21. drugi slog riječi "meinem", a u taktu 39. drugi slog riječi "Lippen".⁹

⁹ Miller, Richard: *Singing Schumann*, Oxford University Press, 2005

5. Helft mir, ihr Schwestern

Helft mir, ihr Schwestern,
Freundlich mich schmücken,
Dient der Glücklichen heute mir,
Windet geschäftig
Mir um die Stirne
Noch der blühenden Myrte Zier.

Als ich befriedigt,
Freudigen Herzens,
Sonst dem Geliebten im Arme lag,
Immer noch rief er,
Sehnsucht im Herzen,
Ungeduldig den heutigen Tag.

Helft mir, ihr Schwestern,
Helft mir verscheuchen
Eine törichte Bangigkeit,
Dass ich mit klarem
Aug ihn empfangen,
Ihn, die Quelle der Freudigkeit.

Bist, mein Geliebter,
Du mir erschienen,
Giebst du mir, Sonne, deinen Schein?
Lass mich in Andacht,
Lass mich in Demut,
Lass mich verneigen dem Herren mein.

Streuet ihm, Schwestern,
Streuet ihm Blumen,
Bringet ihm knospende Rosen dar.
Aber euch, Schwestern,
Grüss ich mit Wehmut,
Freudig scheidend aus eurer Schar.

5. Pomoz'te, sestre

Pomoz'te, sestre,
Uresite me,
Sretnici meni služite,
Hrlite spretno,
Rascvalom mirtom,
Čelo mi sad uresite.

Dok zadovoljna,
Radosna srca,
Bjeh u dragoga naručju,
Nestrpljiv on je,
U srcu čeznuć,
Prizivao sreću današnjju.

Pomoz'te, sestre,
Lišit' se valja
Te zbilja glupe nevolje;
S pogledom vedrim
Da primit' mogu
Njega, radosti obilje.

Ljubljeni, ti si
Javio se meni.
Svoj sjaj mi, Sunce, podari ti!
Ponizno, smjerno,
Daj mi da dragom
Vitezu svom se poklonim.

Kitite ga, sestre,
Kitite cvijećem,
Ruže mu mlade darujte.
Ali vas, sestre,
Pozdravljam sjetno,
Rado se od vas rastajem.

Tematiku priprema na dan vjenčanja Schumann dočarava uzbuđenom vokalnom dionicom mladenke i žamorom kružne melodije klavira koja dočarava svadbena zvona¹⁰. Žurba i nestrpljenje dobivene su dugim pokretnim frazama gotovo bez ikakvih pauza. Dva

¹⁰ Muxfeldt, Kristina, „Frauenliebe und Leben Now and than“, *19th Century Music* 25 (1), 2001.

takta klavirskog uvoda svadbenih zvona u B-duru, zatim slijedi osam taktova teme koja je sastavljena od ponovljene četverotaktne fraze od koje druga ima kadencu u F-duru u kojim se mladenka obraća sestrama i dijeli s njima slatke trenutke jutarnjih priprema na veliki dan. Povratak u B-dur (takt 11), misao na voljenog koja dodatno potiče uzbuđenje, Schumann fantastično oslikava četverotaktnom frazom prvo u B-duru nad pedalnim tonom (taktovi 11-14) pa za ton više, na petom stupnju Es-dura (subdominantni tonalitet, taktovi 15-18). Slijede dva takta razrješenja i tema u osnovnom tonalitetu.

11

Als ich be-frie - digt, freu - di - gen Her - zens, sonst dem Ge - lieb - ten im
 Ar - me lag, im - mer noch rief er, Sehnsucht im Her - zen, un - ge - dul - dig den
 heu - ti - gen Tag. Helft mir, ihr Schwe - stern, helft mir ver - scheu - chen

18

Pojava potpuno novog materijala (od takta 27) odmah je vidljiva, nakon rastavljenih akorada slijede akordi svirani istovremeno iako ostaje povezanost s prošlim materijalom u ritmičkoj strukturi pjevačke dionice i upotrebom ponavljanja četverotaktne fraze za ton više.

„Aber euch, Schwestern, Grüß ich mit Wemut“ prvi je trenutak usporavanja, zapisan je *ritardando* kroz ta dva takta, mladenka se okreće prema svojoj mladosti, poklanja joj ovaj nježni moment Taj trenutak zastajanja (taktovi 41 i 42) Schumann koristi za početak pisanja svoje *code* koju počinje trenutnim uklonom u Ges-dur koji naoko nema nikakve poveznice s B-durom, ovdje se radi o rijetkoj modulaciji za veliku tercu niže, što je zapravo sfera sniženog šestog stupnja, sfera mol-dura.

41

p *ritard.* *a tempo*

A - ber euch, Schwe - stern, grüß' ich mit Weh - mut, freu - dig schei - dend aus

p *ritard.* *a tempo*

eu - rer Schar, freu - dig schei - dend aus eu - rer Schar.

Odmah slijedi povratak u realnost, B-dur, *a tempo*, „freudig scheidend aus eurer Schar“ s *ritardando* na kraju fraze. Slijedi isti muzički materijal klavirske dionice, ali ovoga puta spretno izmijenjen u zvuk svadbenog marša - mladenka započinje svoj hod prema oltaru.

44

p *ritard.*

eu - rer Schar, freu - dig schei - dend aus eu - rer Schar.

ritard. *p*

48

di - mi - nu - en - do

Edition Peters. 9807

6. Süßer Freund, du blickest

Süßer Freund, du blickest
Mich verwundert an,
Kannst es nicht begreifen,
Wie ich weinen kann;
Lass der feuchten Perlen
Ungewohnte Zier
Freudig hell erzittern
In dem Auge mir!

Wie so bang mein Busen,
Wie so wonnevoll!
Wüsst ich nur mit Worten,
Wie ich's sagen soll;
Komm und birg dein Antlitz
Hier an meiner Brust,
Will in's Ohr dir flüstern
Alle meine Lust.

Hab' ob manchen Zeichen
Mutter schon gefragt,
Hat die gute Mutter
Alles mir gesagt,
Hat mich unterwiesen,
Wie, nach allem Schein,
Bald für eine Wiege
Muß gesorget sein.

Weisst du nun die Tränen,
Die ich weinen kann,
Sollst du nicht sie sehen,
Du geliebter Mann?
Bleib an meinem Herzen,
Fühle dessen Schlag,
Dass ich fest und fester
Nur dich drücken mag.

Hier an meinem Bette
Hat die Wiege Raum,
Wo sie still verberge
Meinen holden Traum;
Kommen wird der Morgen,
Wo der Traum erwacht,
Und daraus dein Bildnis
Mir entgegen lacht.

6. Prijatelju slatki

Prijatelju slatki,
Čudno gledaš me.
Ne poimaš kako
Plakat' umijem;
Nek' biserja vlažnog
Neobična čar,
Radosno u mojim
Trepti očma.

Tjeskoba se javi,
Al' je tu i slast!
Samo riječju znadem
Izreći tu strast;
Ah, u grudi moje
Lice sakrij ti,
Uhu tvom ću žudnje
Svoje šaptati.

Zbog slutnja sam nekih
Majku pitala;
Dobra mi je mati
Sve već kazala;
Pouka je njena:
Nakon sjaja tog,
Nabaviti zipku
Bit će potrebno.

Znaš li kako suze
Mogu roniti?
Trebaš li ih, dragi,
Ikad vidjeti?
U srcu mi budi,
Kuca - poslušaj,
Neka čvršći bude
Ovaj zagrljaj.

Uz postelju moju
Zipka pristaje.
Ona skriva tiho
Moje ljupke sne;
I doći će jutro,
Probudit' se san;
Iz njeg' će me gledat'
Lik tvoj nasmijan.

Nakon prštavih emocija pjesma *Helf mir ihr Schwestern* pjesma *Süsser Freund, du blickest* vraća nas u intimni svijet kompleksnih emocija koje su dotada djevojci bile nepoznate. Ovoj pjesmi Schumann pridružuje melodiju u kojoj se *arioso* spaja s recitativom. Chamisso je ovu pjesmu napisao u 5 strofa, ali Schumann nije uglazbio treću strofu. Oznaka tempa je *langsam*, no kompozitor dodatno podsjeća pjevača da ne žuri, klavir, koji nakon zadnje osminke u vokalnoj dionici ima isti ton u šesnaestinki, kao da želi reći „smiješ još kasnije“ (takt br. 2).

The image shows a musical score for a vocal and piano piece. The vocal line is in the upper staff, starting with a rest followed by the lyrics "Sü - sser Freund, du blickest mich ver - wundert an,". The piano accompaniment is in the lower staves, featuring a melody in the right hand and a more active bass line in the left hand. The tempo is marked *langsam* and the dynamics include *p* (piano) and *pp* (pianissimo).

Težina izvođenja ove pjesme leži u koncentriranoj emociji koja mora ispuniti spori tempo dugih fraza, dugih držanih tonova s minimalistički napisanom klavirskom dionicom A dijela. Pjevačevoj intuiciji prepušteno je stvaranje čarolije ovog trenutka. Cijeli A dio, koji se ponovi, napisan je u G-duru s kratkim lutanjem u a-mol u taktu 9 i 19.

U B dijelu pijanist se pridružuje melodiji vokala s kojom pjeva duet, a repetiranom akordičkom pratnjom popunjava zvučnu sliku dajući joj širinu. S dozom opreza može se reći da ovaj dio asocira na Chopinov preludij u e-molu, samo što je ovdje u pitanju dur, točnije C-dur.

Povratak A dijela koji nježno vodi priprema *adagio* u kojem priča završava šaptom s *appogiaturom* „dein Bildnis!“ pokazatelj je Schumannovog očaravajućeg senzibiliteta za poeziju.

The image shows a musical score for a vocal and piano piece. The vocal line is in the upper staff, starting with the lyrics "ge-gen lacht, - dein Bild.nis!". The piano accompaniment is in the lower staves, featuring a melody in the right hand and a more active bass line in the left hand. The tempo is marked *Adagio* and the dynamics include *p* (piano) and *pp* (pianissimo). There are also markings for *ritard.* (ritardando) and *pp*.

7. An meinem Herzen, an meiner Brust

An meinem Herzen, an meiner Brust,
Du meine Wonne, du meine Lust!

Das Glück ist die Liebe, die Lieb ist das Glück,
Ich hab's gesagt und nehm's nicht zurück.

Hab überschwenglich mich geschätzt,
Bin überglücklich aber jetzt.

Nur die da säugt, nur die da liebt
Das Kind, dem sie die Nahrung giebt;

Nur eine Mutter weiss allein,
Was lieben heisst und glücklich sein.

O, wie bedaur' ich doch den Mann,
Der Mutterglück nicht fühlen kann!

Du lieber, lieber Engel, Du
Du schauest mich an und lächelst dazu!

An meinem Herzen, an meiner Brust,
Du meine Wonne, du meine Lust!

7. Ti u mom srcu, u krilu mom

Ti u mom srcu, u krilu mom,
Užitak, slast si biću mom.

Sreća je ljubav, ljubav sreća sva,
Tu riječ što rekoh, ne povlačim ja.

Presretnom sam se zbilja smatrala,
Presretnom zbilja sad sam postala.

Ona što doji, što ljubit' zna,
Čedo što hrani ga radosna.

Samo je majci znano to
Što je ljubav, stanje presretno.

Ah, kako žalim taj muški svijet,
Što sreću majke ćutjet' ne može.

A ti me gledaš, blago smiješiš se,
O dragi, mili anđele!

Ti u mom srcu, u krilu mom,
Užitak, slast si biću mom.

Radost majčinstva tema je ove intimne pjesme u kojoj se majka, sasvim zaokupljena svojim tek rođenim čedom, prepušta užitku u osjećajima ljubavi, sreće i nježnosti.

André Boucourechliev u svojoj knjizi o Schumannu ističe baš stihove druge strofe ove pjesme kao nevješto napisane, ali kaže kako ih Schumann svojom glazbom pretvara u divnu pjesmu, glazba ima glavnu riječ, a tekst je tu da ju prati.¹¹

Pjesma započinje dominantnim kvintsektakordima koji najavljuju temu u vokalnoj dionici pisanoj u intervalu kvarte kojim se Schumann često koristi kada želi izraziti radost (npr. kao 3. pjesma *Ich kann's nicht fassen, nicht glauben*).

Mit Leidenschaft

Ich kann's nicht fassen, nicht glauben,

Fröhlich, innig

An mei-nem Her-zen, an mei-ner Brust,

Nakon dva uvodna takta slijedi rečenica od 8 taktova, koja se ponovi u variranim oblicima četiri puta. Cijela pjesma je u tonalitetu D-dura, iako se u prvom ponavljanju navedene rečenice može steći dojam G-dura (takt 13) on je ipak tu samo u funkciji subdominante.

12

bin ü-ber-glück-lich a-ber jetzt.

14

Nur die da säugt, nur die da liebt das

¹¹ Boucourechliev, André: *Šuman, život – delo – vreme*, Savremena škola Beograd, 1962.

U trećem dijelu je ista situacija s A-durom koji ovdje samo predstavlja dominantu. Treći dio nosi oznaku bržeg tempa (*schneller*), a četvrto ponavljanje još bržeg tempa (*noch schneller/presto*). U posljednjem ponavljanju dolazi do promjene teksture klavirske dionice, do sada figure pisane šesnaestinkama zamjenjuju blokovi akorada na teškim dobama.

Pjevačka dionica mora odražavati sreću i razigranost koju osjeća majka dok veselo njiše svoje novorođenče.

Klavirska dionica dok je pisana u rastvorbama s držanim basevima iziskuje čisto sviranje s pažnjom na bas dionicu koja se ne smije zamutiti pedalom.

Fröhlich, innig.

45. An mei-nem Her-zen, an mei-ner Brust,

4

du mei-ne Won-ne, du mei-ne Lust! Das

8. Nun hast du mir den ersten Schmerz getan

Nun hast du mir den ersten Schmerz
getan,
Der aber traf.
Du schläfst, du harter, unbarmherz'ger
Mann,
Den Todesschlaf.

Es blicket die Verlassne vor sich hin,
Die Welt ist leer.
Geliebet hab ich und gelebt, ich bin
Nicht lebend mehr.

Ich zieh' mich in mein Innres still zurück,
Der Schleier fällt,
Da hab ich dich und mein verlornes
Glück,
Du meine Welt!

8. A sad si prvu nanio mi bol

A sad si prvu nanio mi bol,
Boli me to.
Nemilosrdan, tvrd si zaspao
Samrtnim snom.

I gledam preda se, napuštena,
Prazan je svijet.
Ah voljela ja sam i živjela,
Ne živim već.

U nutrini se tiho sakrivam,
Bez vela svog.
Tebe i bivšu sreću zazivam,
Iz svijeta mog.

Minimalistički napisana zadnja pjesma emotivno snažno iskazuje bol zbog smrti voljenog te prazninu koja poslije toga ostaje u djevojčinu životu. Osjećaji bola i gorčine kulminiraju do vriska u stihovima „die Welt ist leer“ iza kojeg ostaje jeka i melodija sjećanja (postludij) na sretnu prošlost obojenu samo dalekim zvukom klavira.

Schumann ovu pjesmu piše u d-molu, ali u taktovima vriska „die Welt ist Leer“ („svijet je prazan“), kako bi naglasio dramatičnost, zalazi u sferu dura u kojem se osobito ističe smanjeni septakord s tonom des u vokalnoj dionici koji u d-molu ni po čemu ne nalazi mjesto. Harmonijsko objašnjenje ovih taktova (8 - 10) mogla bi biti želja kompozitora za bijegom od početnog tonaliteta. U osmom taktu, nakon dominantnog nonakorda, očekuje se rješenje u g-mol, ali se varavo rješava u sekundakord VI stupnja g-mola. U devetom taktu pojavljuje se septakord VII stupnja za b-mol, nakon čega slijedi kvartsekstakord es-mola koji je subdominanta za b-mol koji slijedi u taktu 10. Zatim, u taktu 10 sa smanjenim

septakordom i spomenutim tonom des koji se može tretirati kao posuđenica iz mol-dura, te rješenje u paralelni F-dur.

7

schlaf. Es blicket die Verlassene vor sich hin, die Welt ist leer, ist

Richard Milller je u svojoj knjizi za posljednju pjesmu ovog ciklusa napisao kako bi bilo kakva kritika bila suvišna, te da bi analiza bila kao koračanje po terenu koje bi najbolje bilo ostaviti netaknutim. Smatra da Schumann nikada nije toliko savršeno upotrijebio svoj lirsko recitativni stil kao ovdje.¹²

¹² Miller, Richard: *Singing Schumann*, Oxford University Press, 2005

Kritike

Frauenliebe und Leben je djelo koje i danas izaziva širok raspon reakcija i kritika. Kritičari su često navodili stihove autora teksta, Adelberta von Chamissoa, kao problematične. Osobito su istaknuli patronizirajući ton prema ženskom liku u pjesmama, smatrajući ih zastarjelim i neprimjerenim za suvremeni senzibilitet. Često se osuđuje pisanje iz perspektive žene, iako se to u ondašnje vrijeme smatralo inovativnim. Schumannova glazba je s druge strane puno bolje prihvaćena.

Gehard Keiser piše: “Hier haben Töchter des Bürgertums ihre Lebensrolle als Frau vorgezeichnet finden können von der ersten Liebe über Hochzeit, Mutterschaft, Verwitwung zu Alter und Tod. Wie Gretchens Lied am Spinnrad sind auch diese Gedichte Rollengedichte. Sie entwerfen ein männliches Wunschbild der Frau, das sie bis zur Peinlichkeit darauf festlegt, vorbildlich durch Unterordnung unter den Mann zu sein. Sie erfüllt sich, indem sie ihm entsagungsvoll dient und ihn verherrlicht.”¹³

U prijevodu: “Kćeri buržoazije su ovdje mogle otkriti svoju unaprijed određenu ulogu kao žene, od svoje prve ljubavi do braka, majčinstva, udovištva i konačno smrti. Kao i Gretchens Lied am Spinnrad, i ove pjesme su narativne igre u ulozi. One skiciraju muški ideal ženstvenosti, koji je toliko rigidan da postaje bolan, dok se trude da pokažu uzornu podređenost muškarcima. One to postižu tako što mu odano služe i idealiziraju ga.”

Elina Garanča je u svom intervjuu za Deutsche Grammophon komentirala: “I know that a lot of women nowadays criticize the text because they find it stupid and somehow it doesn't fit with a modern movement with strong women, but I want to say that I think there is a misunderstanding about this. It's not about giving up your feminism and doing only what your men tell you to do; it goes on a different level. It touches the soul, mental, and

¹³ Kaiser, Gehard, *Geschichte der deutschen Lyrik von Goethe bis Heine*, 3. dio, Frankfurt Suhrkamp, Frankfurt, 1988

emotional levels, not about physical suppression by men. It's the voluntary desire to give yourself to somebody whom you love so much, with respect, absolutely, with the freedom to make your own decisions... It takes a lot of courage to give up yourself and say "I can belong to you"... I value every word in this cycle because it is not about the connection between two people here, they're somewhere else, in another world, and I have a feeling that only a few people can get there in comparison. “

U prijevodu: „Znam da mnoge žene danas kritiziraju tekst jer ga smatraju glupim i na neki način da se ne uklapa u moderni pokret sa snažnim ženama, ali želim reći da mislim da postoji nesporazum u vezi s tim. Nije riječ o odustajanju od svojeg feminizma i činjenju samo onoga što vam muškarci kažu da radite; to ide na drugu razinu. Dotiče dušu, mentalnu i emocionalnu razinu, ne o fizičkom potiskivanju od strane muškaraca. To je dobrovoljna želja da se dajući sebe nekome koga toliko volite, s poštovanjem apsolutno, sa slobodom donošenja vlastitih odluka... Zahtijeva puno hrabrosti da se odreknete sebe i kažete "Mogu pripadati tebi"... Cijenim svaku riječ u ovom ciklusu jer nije riječ o vezi između dvoje ljudi ovdje; oni su negdje drugdje, u drugom svijetu, i imam osjećaj da tamo može stići samo nekoliko ljudi.“

Osobno, slažem se s mišljenjem Eline Garanče. Smatram kako je Schumann ovdje svojom glazbom nadišao tekstove, upravo je njegova glazba ove stihove oživjela i učinila autentičnima. Smatram da je za pjevača ključno da ovom ciklusu pristupi kao monodrami, ne fokusirajući se na „lijepu frazu“ već na iskrenost, što zahtijeva od umjetnika da pronađe sve nijanse svoga glasa, od šapta do vriska. U tom kontekstu, pijanistička dionica je preslika unutarnjeg stanja pjevača, to zahtijeva vrlo mnogo truda u suradnji među glazbenicima kako bi se postiglo jedinstvo ali u tome i jest ljepota rada na ovakvom djelu.

Zaključak

Lied, kao jedan od najzahtjevnijih oblika komornog muziciranja, predstavlja ozbiljne izazove za pjevača i pijanista. Kompaktna forma pjesama složenih u zaokruženu cjelinu, fraziranje i oblikovanje glazbenog vremena, odnos glazbe i teksta kroz komunikaciju klavirske i vokalne dionice samo su neki od zajedničkih ciljeva dva glazbenika. Očito je da umjetnička i tehnička sprema mora biti jako visoka ali u službi autorove ideje uz ravnopravnost i zajedničku glazbenu viziju. Schumannov ciklus *Frauenliebe und Leben* predstavlja sami vrhunac ovakvog glazbenog izričaja. Pri svakom ponovnom iščitavanju teksta i glazbe ovo djelo inspirira i potiče na dodatno promišljanje. Nakon pisanja ovog rada mogu potvrditi da je detaljan analitički pristup jedini pravi temelj za postizanje prave umjetničke interpretacije.

Literatura

Andreis, Josip, *Povijest glazbe*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1989.

Boucourechliev, André: *Šuman, život – delo – vreme*, Savremena škola Beograd, 1962.

Kaiser, Gehrard, *Geschichte der deutschen Lyrik von Goethe bis Heine*, 3. dio, Frankfurt Suhrkamp, Frankfurt, 1988.

Miller, Richard: *Singing Schumann*, Oxford University Press, 2005.

Muxfeldt, Kristina, „Frauenliebe und Leben Now and than“, *19th Century Music* 25 (1), 2001.

Schumann, Clara i Robert, *Bračni dnevnik*, Mala zvona, Zagreb, 2019.

Turchin, Barbara, Schumann's Song Cycles: The Cycle within the Song, *19th-Century Music* 8 (3), 1985, str. 231-244

<https://www.britannica.com/biography/Adelbert-von-Chamisso> (pristup 01. 05. 2023.)

<https://www.enciklopedija.hr/clanak/chamisso-adelbert-von> (pristup 01. 05. 2023.)

<https://www.enciklopedija.hr/clanak/schumann-robert> (pristup 01. 05. 2023.)

<https://www.deutschegrammophon.com/de/kuenstler-innen/elinagaranca/videos/ueber-schumanns-liederzyklus-frauenliebe-und-leben-506416> (pristup 05. 05. 2023.)

<https://kids.britannica.com/students/article/Adelbert-von-Chamisso/319229> (pristup 01. 05. 2023.)

<https://www.schumann-portal.de/op-42.html> (pristup 03. 05. 2023.)

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://silو.tips/download/charakteristik-und-analyse-von-robert-schumanns-liederzyklus-frauenliebe-und-leb&ved=2ahUKEwikgqeE29OFaxXGgv0HHfdRDwQQFnoECC0QAQ&usg=AOvVaw2YqtEO6jOfWGr4sjwJez7l> (pristup 06. 05. 2023.)

<https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3191&context=etd> (pristup 06. 05. 2023.)